

NO. VIII / 2005

ISSN 1301-2746

# ADALYA



SUNA-İNAN KİRAC AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ  
SUNA & İNAN KİRAC RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

# ADALYA



SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLİĞİ  
THE ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

## ADALYA

Vehbi Koç Vakfı

Suna - İnan KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri  
Araştırma Enstitüsü Yıllık Dergisi  
**Yönetim Yeri:** Barbaros Mh. Kocatepe Sk. No. 25  
Kaleici 07100 Antalya Tel: +90 242 243 42 74  
Faks: +90 242 243 80 13 e.posta: akmed@akmed.org.tr  
**Yayın Türü:** Yerel Süreli Yayın **Sayı:** VIII - 2005

**Sabibi:** Vehbi Koç Adına Erdal YILDIRIM

**Sorumlu Müdür:** Kayhan DÖRTLÜK

**Yapım:** Zero Prodüksiyon Ltd., İstanbul  
Arslan Yatağı Sk. Sedef Palas No. 35/2  
Cihangir 34433 İstanbul  
Tel: +90 212 244 75 21 Faks: +90 212 244 32 09

**Baskı:** Graphis Matbaa  
Yüzyıl Mh. Matbaacilar Sit. 1. Cadde 139 Bağcılar - İstanbul

## Bilim Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Haluk ABBASOĞLU

Ara ALTUN

Oluş ARIK

Cevdet BAYBURTLUOĞLU

Tuncer BAYKARA

Jürgen BORCHHARDT

Jacques des COURTILS

Ömer ÇAPAR

Vedat ÇELGİN

Bekir DENİZ

Refik DURU

Serra DURUGÖNÜL

Hansgerd HELLENKEMPER

Fahri IŞIK

Havva İŞKAN-IŞIK

Frank KOLB

Max KUNZE

Thomas MARKSTEINER

Wolfram MARTINI

Gönül ÖNEY

Mehmet ÖZSAIT

Urs PESCHLOW

Scott REDFORD

Martin Ferguson SMITH

Oğuz TEKİN

Gülsün UMURTAK

Burhan VARKIVANÇ

Michael WÖRRLÉ

Martin ZIMMERMAN

## Yayın Yönetim / Editing Management

Kayhan DÖRTLÜK

Tarkan KAHYA

## Çeviriler / Translations

T. M. P. DUGGAN

İnci TÜRKOĞLU

## Yazışma Adresi / Mailing Address

Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No. 25

Kaleici 07100 ANTALYA-TURKEY

Tel: +90 242 243 42 74 • Fax: +90 242 243 80 13

akmed@akmed.org.tr

www.akmed.org.tr

ISSN 1301-2746

## İçindekiler

M. Hamdi Kan - Erkan Dündar	
“ <i>Madduwatta ve Zippasla Dağı Ülkesi</i> ” .....	1
Jürgen Borchhardt	
“ <i>Europa im Vilayet Antalya</i> ” Westliche und östliche Mythologie an der Küste Lykiens .....	17
Claudia Tempesta	
“ <i>Antiochus IV Epiphanes and Cilicia</i> ” .....	59
Sencan Özbilge Altınoluk	
“ <i>Some Obols and Hemiobols from Anamur Museum</i> ” .....	83
Birol Can	
“ <i>Antoninler Dönemi Baroğu Işığında Aspendos Tiyatrosu Bezemeleri</i> ” .....	89
Nevzat Çevik	
“ <i>New Finds from Neapolis Regarding the Cult of the Dead</i> ” .....	121
Emanuela Borgia	
“ <i>A New Funerary Cippus from Elaiussa Sebaste: Some Considerations Concerning Onomastics and Kinship</i> ” .....	135
Taner Korkut	
“ <i>Pisidia'da Chthonik Aphrodite Kültü</i> ” .....	151
Mehmet Özsait - Guy Labarre - Nesrin Özsait	
“ <i>Recherches dans le village de Kağılcık (Pisidie) -Le sanctuaire rupestre et les inscriptions-</i> ”	167
Süleyman Bulut	
“ <i>Likya - Pamfilya - Pisidya Sinir Bölgesinden Sıradışı İki Zeytinyağı İsligi</i> ” .....	191
Selda Baybo	
“ <i>Glasfunde aus der “Weststadt” in Limyra aus den Kampagnen 2002-2004</i> ” .....	211
Ayşe Aydin	
“ <i>Kilikya ve İsaurya'daki Trikonkhos Planlı Yapılar</i> ” .....	241
Semih Yıldız Ötüken	
“ <i>2002 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Koruma-Onarım ve Belgeleme Çalışmaları</i> ” .....	263
Nilay Karakaya	
“ <i>The Burial Chamber Wall Paintings of Saint Nicholas Church at Demre (Myra) Following Their Restoration</i> ” .....	287

Ayşe Ç. Türker	
“ <i>Myra'da Aziz Nikolaos'un Yağ Kültüyle İlişkili Seramik Kaplar</i> ” .....	311
Sema Bilici	
“ <i>Alanya-Tersane ve Kızıl Kule Çevresinden Bir Grup Sırılı Seramik</i> ” .....	329
Z. Kenan Bilici	
“ <i>A German Token Uncovered During the Alanya Citadel Excavations</i> ” .....	351
T. M. P. Duggan	
“ <i>Supplementary Data to be Added to the Chronology of Plague and Earthquakes in Antalya Province and in Adjacent and Related Areas</i> ” .....	357

## Madduwatta ve Zippasla Dağı Ülkesi

M. Hamdi KAN - Erkan DÜNDAR\*

Bu çalışma için zemin oluşturan Madduwatta Metni (*CTH 147*)<sup>1</sup>, son zamanlarda bir çok bilim adamı tarafından yeniden tarihlendirilmesi yapılan metinlerden biridir. İlk yayınlandığı dönemde<sup>2</sup>, Hittit Yeni Krallık çağına tarihlenen metin<sup>3</sup>, son araştırmaların sonunda artık bir takım bilim adamları tarafından, Yeni Krallığın ilk hükümdarları olan I/II. Tudhaliya<sup>4</sup> ve ardılı I. Arnuwanda dönemlerine verilmektedir<sup>5</sup>; daha doğrusu olaylar bu iki kral döneminde cereyan etmekte ve yazitta I. Arnuwanda bize bunları aktarmaktadır. Söz konusu yazımı önemli kılan iki unsur, metnin Batı Anadolu tarihi ve coğrafyası açısından oldukça değerli gözlemlere imkan vermesi; ve Ahhiyawa ile Hititler arasındaki, kesin olarak bilinen, ilk ve tek sıcak teması bize aktarmasıdır.

Yazıtın doğru olarak yorumlanabilmesi için, bölgenin siyasi yapısının; ve özellikle Yeni Krallığın ilk dönemlerinde, Hittit krallarının bölgeye bakış açılarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Hatti'nin, bu dönemde Batı Anadolu beylikleri üzerinde etkisiz görünmesi, aslında bilinçli bir politikanın sonucu olarak düşünülebilir. Özellikle Eski Krallık ve Erken Yeni Krallık hükümdarlarının en öncelikli hedefleri, Hittit anavatanının korunması ve sınırlarının güneydoğusunda yatan çıkarların gözetilmesi olmuş olmalıdır. Batıya düzenlenen her büyük sefer, bu iki hedeften önemli sapsın olmasına neden olmaktadır. Çünkü, bu seferler sadece Hititlerin kaynaklarını tüketmekle kalmıyor, aynı zamanda anavatanı savunmasız bırakıyordu. Örneğin I. Hattusili'nin üçüncü hakimiyyet yılı kayıtlarında, Hititlerin Arzawa üzerine çıkışmış oldukları seferin, Hurriler için bir fırsat yarattığından söz edilmektedir; ve I. Hattusili, Hittit ordusunun uzakta olmasından yararlanan düşmanın, güneydoğudan sınırı geçerek, Hittit topraklarında, krala karşı ayaklanmalar çıkardığından

\* M. Hamdi Kan, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kampüs, Bornova - İzmir.

Erkan Dündar, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, AYTEPE - Aydin.

Çalışmanın hazırlanmasında yardım ve görüşlerini esirgemeyen Prof. Dr. E. Doğer'e, Doç. Dr. R. Tekoğlu'na ve Madduwatta metinin İngilizce tercumesine ulaşmamızı sağladığı için de Prof. Dr. A. Ünal'a teşekkürler bir borç biliriz. Ancak bu kişiler bizim ortaya koyacağımız sonuçlardan sorumlu tutulamazlar.

<sup>1</sup> Beckman 1996, 144 vd.

<sup>2</sup> Goetze 1928.

<sup>3</sup> Örn. Kinal 1953, 30; Carruba, 1969, 226 vd.; S. Heinhold – Krahmer, "Arzawa", *Texte der Hethiter* 8 (1977) 32 dn. 4 (A. Kammenhuber'in yayınlarına göndermelerle) A. Kammenhuber, özellikle filolojik temelli iddialarla geç tarihlemeyi desteklemektedir.

<sup>4</sup> Hittit kral kronolojisindeki Tudhaliyaların sayısı ve sırası kesin değildir ve karışiktır. Burada Yeni Krallık döneminde adı ill anılan Tudhaliya kasdedilmektedir ve bu Tuthaliya, I. veya II. Tudhaliya olabilir. O nedenle bu kral Tudhaliya I/II olarak kabul edilmiştir.

<sup>5</sup> Örn., bk. Otten, 1971; Ünal 2003 15; Bryce 1999, 140.

yakınmaktadır: “*..fakat benim yokluğunmda Hurrilerin şebrinden gelen düşman (benim) topraklarımı girdi ve (benim) tüm topraklarım bana karşı savaş açtı. Şimdi sadece Hattuşa şehri, bir şehir, kaldi.*” (Annals, Col. I, 24-26)<sup>6</sup>. Tabi ki böyle bir durumdan faydalanan tek düşman Hurriler değildi. Benzer durumlarda, kuzeydeki Kaska halklarının, doğuda İsuva'nın ve kuzeydoğudaki Azzi-Hayasa krallığının da önemli birer tehlike oluşturdukları bilinmektedir<sup>7</sup>.

Yukarıda söz edilen durum göz önüne alındığında, Hititlerin batı politikasını anlamak daha kolay olacaktır. Hititlerin uyguladıkları, batıdaki kaynayan kazanı göz altında tutmak ve ancak Hitit çıkarlarına direkt bir tehdit ortaya çıktığında müdahale etmek üzerine inşa edilmiş bir izleme politikası olarak düşünülebilir.

Madduwatta Metni'ne bu gözle baktığımızda, I/II. Tudhaliya'nın, kral olup olmadığı yönünde farklı görüşler olan<sup>8</sup> Ahhiyawa'lı Attarassiya'nın elinden kaçarak kendisine siğınan Madduwatta'yı neden bu denli sıcak ve cömertçe karşıladığı kolaylıkla anlamaktayız. Aşağıda aktarılacak olan olaylar göz önüne alındığında, Madduwatta'nın Batı Anadolu'da, kendi tebaası tarafından çok saygı gören ve büyük bir siyasi dehaya sahip, asilzade bir yönetici olduğu anlaşılmaktadır. Bu denli önemli bir karakterin Batı Anadolu'da oluşturulacak olan bir vasal beyliğin başına getirilmesi, Hititlerin dikkatlerini asıl önem verdikleri bölgeye, yani sınırlarının güneydoğusuna yöneliklerine ortam hazırlayabilirdi. I/II. Tudhaliya da böyle düşünmüş olmalıdır. Ancak olaylar bu şekilde gelişmemiş; tam aksine, Madduwatta'ya duyulan bu güven, Hatti için neredeyse bir felaketle sonuçlanacak olan olayların başlangıcını oluşturmıştır.

Madduwatta'nın I/II. Tudhaliya tarafından kendisine verilen Zippasla Dağı Ülkesi'ne yerleştikten sonraki ilk işi, Hititlerin de batıdaki en önemli düşmanı konumunda olan Arzawa ve bu ülkenin kralı Kupanta-Kurunta'ya karşı savaş açmak olmuştu. Aslında Madduwatta, bunu yaparak metindeki “*Simdi ben sana Zippasla Dağı Ülkesi'ni verdim, yani sadece orada otur. Başka bir nehir vadisini veya başka bir ülkeyi kendi otoritene ek olarak işgal etmeyeceksin. Zippasla [Dağı Ülkesi] senin sınır bölgen olacak. [Benim] kulum ol, ve senin askerlerin benim askerlerim olsun*

<sup>9</sup>.” maddesini ihlal ederek Hatti kralıyla arasındaki yemini bozmuş olmaktadır. Üstüne üstlük savaşta kaybeden taraf da kendisi olmuş, ordusu dağıtılmış ve kendisi de ancak kaçarak ve saklanarak kurtulabilmiş; ve Kupanta-Kurunta'nın karşı saldırısı sonucunda her şeyini kaybetmiştir<sup>10</sup>.

Bu aşamada, § 29'da (CTH 147, arka yüz 66-67) anılan, Madduwatta'nın siğindiği ve onu saklayan NAM.RA<sup>HI.A.</sup>'ya da degeinmemiz gerekmektedir. Diğer kaynaklardan öğrendiğimiz üzere, fethedilen topraklardan ele geçirilen büyük sayılardaki esirlerin fethin yan etkisi olarak ana vatana geri taşınmaları Hitit krallarının standart uygulamasıdır<sup>11</sup>. Bu NAM.RA insanların veya “ganimet-halkın” Hitit kralları tarafından orduda asker olarak, çiftlik ve bina işçileri olarak, tapınak hizmetkarları olarak ve

<sup>6</sup> Bryce 1986b, 3.

<sup>7</sup> Macqueen 1996, 45-46.

<sup>8</sup> Bu konuya ilgili görüşler için bk. Mellaart 1986, 216.

<sup>9</sup> Beckman 1996, CTH 147, §4 (ön yüz 13-21); ve Arnuwandas ise bu hareketten § 8 (ön yüz 42-48)'de yakınmaktadır.

<sup>10</sup> age., CTH 147, §8 (ön yüz 42-48) ve §9 (ön yüz 49-52).

<sup>11</sup> Bryce 1986b, 8.

olasılıkla da seyrek yerleşilmiş olan veya boşaltılmış olan bölgelerin yeniden iskanı için hazır nüfus olarak çeşitli amaçlarla kullanıldığını biliyoruz<sup>12</sup>. Bryce'a göre, burada sözü edilen NAM.RA halkı, erken Hittit seferlerinde esir edilmiş ve Madduwatta'nın ülkesini iskan etmesi için ona tahsis edilmiş olan insanlardır<sup>13</sup>.

Madduwatta'nın antlaşmayı bu şekilde ihlal etmesi üzerine ilk akla gelen, Hittit kralının ölümcül bir cezaya karşılık vereceği düşüncesidir; ancak I/II. Tudhaliya bu konuda bizi şaşırtmaktadır. Hittit kralı vasalını cezalandırmak yerine ona el uzatmış ve Arzawa kuvvetlerini Madduwatta'nın topraklarından çıkartarak onu yeniden tahtına oturtmuştur<sup>14</sup>. Burada kralın kendisi Hittit ordusunun başında sefere çıkmamış, yerine Kaşšeni (Pişenih) isimli bir komutanının onderliğinde piyade ve savaş arabalarından oluşan bir kuvvet göndermiş olması da yukarıda dejendiğimiz politik yaklaşımına dikkat çekmektedir.

Madduwatta öyle bir yerde hüküm sürmektedir ki, başı hiç beladan kurtulmamaktadır: Bu kez de Attarassiya ikinci kez ve daha büyük bir kuvvetle -100 savaş arabası ve piyadeleriyle- Madduwatta'nın üzerine yürürl; ve Madduwatta, tipki daha önceleri de yaptığı gibi, rakibinin önünden kaçarak Hittilerin koruması altına sığınır. I/II. Tudhaliya yine ona yardım için bir birlük gönderir. Bu birliğin oldukça hatrı sayılır bir kuvvet olduğu anlaşılmaktadır. Ordunun başında ise Kisnapisil ve yardımcısı Partahullas bulunmaktadır.<sup>15</sup>

Metnin bu kısmında, Hatti ile Ahhiyawa arasındaki ilk -ve bilinen tek- sıcak temasla karşılaşmaktayız. Burada adı geçen Attarassiya isimli Ahhiyawa'lı adam üzerine çok çeşitli yorumlar yapılmıştır<sup>16</sup>. Bazı bilim adamlarına göre, bu isim Grekçe Atreus adının Luwice'ye uyarlanmış halidir<sup>17</sup>; ve büyük olasılıkla o dönemde Miken kontrolü altında olan Millawanda/Miletos'tan<sup>18</sup> hareket ediyor olabilir. Fakat Luwice ve Grekçe arasında bu tür isim alışverişlerinin varlığına ilişkin yeterli veri yoktur. Mountjoy'a göre ise Ahhiyawa, Rodos ve güneydoğu Ege adaları merkezli, Miletos'u da kontrol eden bir kralluktur; ve sakinleri de Miken akültürasyonu altındaki yerli halktır<sup>19</sup>. Ele geçen arkeolojik buluntuların ışığında, Miletos'un en azından İ.O. 15. yy.'dan itibaren Miken etkisi ve hatta belki de koruma ve kontrolü altında olduğu söylenebilir<sup>20</sup>. Dolayısıyla Mountjoy'nun bu önerisi ilk bakışta akla yatkın gelmektedir. Fakat Ahhiyawa-Miken ilişkisi kabul edildiğinde ve Miken siyasi

<sup>12</sup> age.

<sup>13</sup> bk. dn. 11. NAM.RA halklarının doğası, statüsü ve fonksiyonları için, bk. S. Alp, "Die soziale Klasse der Namra-Leute", JKF 1, 1950, 113-115; ve G. Kestemont, "Diplomatique et droit international en Asie Occidentale", Louvain-la-Neuve, 1974, 85-88.

<sup>14</sup> Beckman 1996, CTH 147, § 10 (ön yüz 53-57).

<sup>15</sup> age. CTH 147, § 12 (ön yüz 60-65).

<sup>16</sup> bk. dn. 8.

<sup>17</sup> Bu görüş ilk olarak E. Forrer tarafından ortaya atılmıştır; Forrer 1924, 113-118. Daha sonra ise W.-D. Niemer tarafından desteklenmiştir; Niemeier 2002, 521.

<sup>18</sup> Forrer ve Dhorme Millawanda'yı klasik Milyas ile birleştirmek istemişlerdir (bk., Kinal 1953, 15); Ancak Millawanda'nın lokalizasyonu için bugün iki ekol bulunmaktadır. Bunlardan geleneksel olanı, Hittit kayıtlarındaki yer isimleri ile Klasik Dönem'in yer isimleri arasında kurulan bağlantılarla ağırlık verilerek yapılan Millawanda/Miletos eşleştirmeidir. Bunun için bk., Garstang - Gurney 1959, 80-81 ve Harita 1; Kinal 1953, 15; Starke 2001, 38 Fig. 41; Latacz 2001, 55; Niemeier 2002, 522; Bryce 1974, 107 dn. 37; Bryce 1999, 60-61 ve 395 Harita 3. İkincisi ise, isim benzerliklerinin büyük kısmını es gereklilik, ticari düşünülmekte ve kuzeybatıda, Troas civarında bir lokalizasyon tercih edilmektedir. Bunun için bk., Macqueen 1968, 175 Fig. 11; Macqueen 1996, 41 Fig. 22; Mellaart 1986, 228-229, Pl. I; Ünal 2003, 22.

<sup>19</sup> Mountjoy 1998, 51.

<sup>20</sup> Niemeier 2002, 522.

yapılanması dikkate alındığında, önerilen bölgenin Ahhiyawa'nın kendisi olmasından, bir şehir devleti tarafından yönetilen Miken soylu bir krallık olması ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Pek tabii ki Attarassiya da bu kentin başındaki Miken soylusu olabilir. Bu krallığın yönetim merkezi ise, çok büyük olasılıkla, Mountjoy'nun önerdiği gibi, Rodos adası olmalıdır. Bu durumda, aşağıda da değinileceği üzere, Attarassiya'nın Zippasla'ya yönelik hareketleri de anlam kazanmaktadır.

Attarassiya'nın bu hücumunda önemli bir kuvvetle Zippasla üzerine yürümesinden anlaşıldığı üzere, kendisi, Hittit kuvvetleriyle çarpışmayı göze almış olmalıdır. Metinde aktarıldığı kadariyla oldukça çetin bir savaş olmuş gibi görülmektedir. Savaş sırasında Ahhiyawalı bir subayın yanı sıra, Zidanza isimli bir Hittit subayı da yaşamını yitirmiştir ve sonunda Attarassiya bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır<sup>21</sup>.

Attarassiya'nın bölgeden çekilmesinden kısa süre sonra Dalawa ve Hinduwa kentleri isyan etmiştir<sup>22</sup>. Burada önemli olan nokta ise, Madduwatta'nın bu isyanları Hittit kralı yerine Kisnapili'ye bildirmesidir. Buradan hareketle Kisnapili'nin halen bölgeye yakın bir konumda olduğunu ve hatta belki de, I/II. Tudhaliya tarafından, sorunlu olduğu açıkça görülen bölgeye yakın bir üsse konuşturıldığını söyleyebiliriz. Bunun için en uygun nokta olarak ise, Hittitlerin batıya girişikleri seferler için bir üs olarak kullandıklarını bildiğimiz Sallapa önerilebilir<sup>23</sup>. Madduwatta, Kisnapili'ye, kendisinin Dalawa üzerine yürüyerek bu kentin Hinduwa'ya yardım ulaştırmamasını engelleyeceğinin yolunda bilgi vermiş ve rahatlıkla Hinduwa'ya saldırmasını tavsiye etmiştir<sup>24</sup>. Fakat I. Arnuwanda, Madduwatta'nın sözünü tutmadığından ve hatta bu durumu kendi çıkarına uygun bir şekilde kullanarak isyancılarla birlik olduğundan yakınlamaktadır: "...sonra Madduwatta Dalawa üzerine yürümedi; fakat asında Dalawahılara 'Hatti [askerlerinin] Hinduwa üzerine yürüdüklərini ve onların yollarını keserek onlara saldırmalarını' yazdı. Sonra onlar Dalawa [askerlerini] yol üzerine ko- nuşlandırdılar (?). [Bizim] askerlerimizin yolunu kesmek üzere ilerlediler ve yollarını kes- tiler. Kisnapili ve Partahullas'ı öldürdüler. Ama [Madduwatta] onlara güldü"<sup>25</sup>. Madduwatta'nın daha da ileri giderek bu kentleri kendisine bağladığını ve bunlardan vergi de aldığı, metnin 15. bölümünden (CTH 147, ön yüz 73-74) öğrenmekteyiz.

<sup>21</sup> bk. dn. 15.

<sup>22</sup> Beckman 1996, CTH 147, § 13 (ön yüz 66-68).

<sup>23</sup> Sallapa'dan Hittit metinlerinde en erken Telepinus fermanında bahsedilmektedir (Kinal 1953, 12); ve bugüne kadar farklı lokalizasyonları yapılmıştır (bk; Bryce 1974, 106-107 dn., 33-35; Kinal 1953, 13). Ancak ortaya atılan farklı hipotezlere rağmen lokalizasyon tam olarak yapılamayan Sallapa'nın konumu için açık olan şey, Hittitlerin yeni krallık döneminde Batı Anadolu'ya yapmış oldukları seferlerde Hittit birlüklerinin yolu üzerinde olması ve önemli bir kavşak vazifesi üslenmesidir (Bryce 1974, 107; Garstang - Gurney 1959, 76). Yeni krallık döneminin başlarında Madduwatta'nın Hapalla'yı istila etmesinin ardından Pitassa'da ayaklanması çıkartması üzerine, Hittit kralının ona karşı Sallapa'ya kuvvetlerini göndermesi (Macqueen 1968, 173 dn. 35 Fig. 11) burasının önemi için gösterilebilecek olan ilk veri olabilir. Sallapa, Yeni Krallık döneminin ilerleyen sürecinde de önemini kaybetmemiş olmalıdır; zira II. Mursili'nin Arzawa seferi öncesinde, kardeşinin Kargamış şehrinden getirdiği yardımcı kuvvetlerle burada birleşmesi (Garstang 1943, 40) Mira beyi Mashiuiluwas isyan ettiği zaman II. Mursili'nin Sallapa'dan mektup yazarak Mashiuiluwas'ı Sallapa'ya çağrıması (Kinal 1953, 12) ve bir Hittit kralının, olasılıkla Mursili ya da Muwattali'nin, Millawanda ve Lukka ülkelerine yapmış oldukları seferlerde Hattusa'dan sonra anılan ilk yerleşme olması göz önüne alındığında (Macqueen 1968, 169 dn. 2-3) askeri ve stratejik bir öneme sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir.

<sup>24</sup> bk. dn. 22.

<sup>25</sup> Beckman 1996, CTH 147, § 14 (ön yüz 69-72).

Madduwatta'nın burada, "Hittit kralının bölgeye pahaliya patlayacak bir müdahtalede bulunmaktansa, burayı gözden çıkaracağı" tezine dayalı bir kumar oynadığı düşünülebilir; ki bu doğrusa plan kusursuz işlemiştir. Görülen odur ki, Madduwatta en baştan beri, Batı Anadolu'da, kendi krallığının başında hüküm sürmeyi planlamıştı. Buna en büyük engeli teşkil eden Attarassiya'dan da Hittitlerin yardımıyla kurtulmuş, sonra da Hittitlerin bölgeden çekilmesini sağlamıştı.

Madduwatta'nın planlarının bir sonraki aşaması ise, eski düşmanı Arzawa kralı Kupanta-Kurunta ile evliliğe dayalı bir ittifakın kurulması olmuştur<sup>26</sup>. Buna karşın Madduwatta durumu Hattusa'ya farklı yansımakta ve yaptığından, Kupanta-Kurunta'yı yakalamak ve öldürmek için bir oyun olduğunu iddia ederek kendisini hâlâ bir müttefik gibi göstermektedir<sup>27</sup>. Metinden anlaşıldığı üzere, Hatti kralı bunun bir oyun olduğunu anlamış, fakat umursamayarak uzaktan izleme politikasına geri dönmüştür<sup>28</sup>.

Bu evlilik sonucunda Madduwatta'nın, muhemelen güç ve diplomasının bir kombinasyonu ile, Arzawa'nın kontrolünü ele aldığına görmekteyiz<sup>29</sup>. Artık Batı Anadolu'da sınırları güneyde en azından Dalawa ve Hinduwa'ya dek ulaşan bir Arzawa krallığı oluşmuş ve Madduwatta da bunun başına geçerek hayallerini gerçekleştirmiştir.

Madduwatta Arzawa kralı olduktan sonra artık Zippasla, Hittit kayıtlarında karşımıza çıkmamaktadır. Anlaşılan odur ki; artık Zippasla, Arzawa krallığının bir parçası haline gelmiştir; dolayısıyla da Hittitler artık Zippasla yerine Arzawa ve onun başkenti olan Apasas<sup>30</sup> ile muhatap olmuş olmalıdırlar.

İlerleyen zaman içerisinde Madduwatta, bu kez bir diğer eski düşmanı, Ahhiyawali Attarassiya ve adını sadece burada gördüğümüz Piggaya<sup>31</sup> halkı ile ittifak kurmuş ve Alasiya'yı ele geçirmiştir<sup>32</sup>.

Madduwatta metninin buradan sonraki kısmı eksiktir. Buna karşın Madduwatta'dan sonraki dönemlerde Arzawa kralı olduğu anlaşılan Tarhundaradu'nun Hatti üzerine, doğuya doğru yayıldığını ve Uda ile Tuwanuwa'ya kadar sınırlarını genişlettiğini biliyoruz<sup>33</sup>. Bu dönem, Arzawa krallığının en geniş sınırlarına ulaştığı dönemdir.

<sup>26</sup> age. CTH 147, §16 (ön yüz 75-78).

<sup>27</sup> bk. y.dn.

<sup>28</sup> Beckman 1996, CTH 147, § 17 (ön yüz 79-83).

<sup>29</sup> ten - Cate 1970, 63-65; Bryce 1999, 145.

<sup>30</sup> Apasas-Ephessos ilişkisi ilk kez, Apasas ve Ephessos arasındaki dil benzerliğini ortaya koyan Cornelius tarafından güdünlü bir şekilde iddia edilmiştir (aktaran Bryce 1974, 112). Bu ilişki için bk., Garstang - Gurney 1959, 88 ve Harita 1; Niemeier 2002, 522; Starke 2001, 38; Macqueen 1996 Fig. 22.

<sup>31</sup> "Piggaya" kelimesinin, Ephessos yakınlarındaki klasik "Pygale/Pygela" kenti ile olan yakın ses benzerliği dikkat çekicidir. Bu kent yakınlarındaki Yıllancı Burnu'nda İ.O. 2. Binyıl seramigi ele geçmiştir (Özgünel 1983, 728-729). Pygale kentinin Bizans Dönemi'nde Yıllancı Burnu'na taşınmış olduğu üzerine iddialar söz konusudur (bk. Z. Mercangöz - E. Tok, "Kuşadası ve çevresindeki Ortaçağ Kaleleri", A. G. Şerifoğlu [ed.], Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu. Kuşadası. 23-26 Şubat 2000. [2001] 153). Bu da kent ile Yıllancı Burnu arasındaki ilişkiye dikkat çekmesi açısından önem arz etmektedir.

<sup>32</sup> Beckman 1996, CTH 147, §30 (arka yüz 84-90).

<sup>33</sup> Kınal 1953, 34.

Burada karşılaştığımız olaylar, Erken Yeni Krallık döneminde, Batı Anadolu'daki siyasi unsurları ve Hititlerin bu unsurlarla olan ilişkilerini gözler önüne sermesi açısından önem taşımaktadır. Söz konusu olaylar içerisinde Zippasla (en azından Arzawa'ya dahil oluşuna kadarki süreçte) merkez konumundadır. Oldukça kısa sayılabilcek siyasi varlığı süresince, Zippasla, bölgedeki üç önemli gücün (Hatti, Ahhiyawa ve Arzawa) ilgi odağı olmuş; ve bu güçlerin çıkar politikaları içerisinde oldukça önemli bir yer edinmiştir. Ülkenin bu denli önem kazanması ve bu konumunu koruyabilmesi noktasında, başındaki yönetici olan Madduwatta'nın da son derece zekice siyasi hamleleri rol oynamıştır. Siyasi bir kişilik olarak da Madduwatta, Hittit tarihi içerisinde, kendine has ve son derece önemli bir yere sahiptir.

Peki bunca olayın merkezi konumundaki Zippasla Dağı Ülkesi neredeydi? Bu sorunun cevabını doğru olarak verebilmek için ilk olarak metinden elde ettiğimiz ipuçlarını gözden geçirmemiz gerekmektedir:

1. Her üç gücün de bu denli ısrarlı olmalarından hareketle, Zippasla Dağı Ülkesi'nin, gerek politik ve askeri, gerekse ekonomik ve stratejik açıdan, hem Hititler, hem de Arzawa ve Ahhiyawa için son derece önemli bir yerde konumlanmış olması gerekiği söylenebilir.
2. Zippasla Dağı Ülkesi'nin, bu üç gücün de ulaşabilecekleri bir coğrafyada olduğu açıktır. Bununla birlikte, Hatti Ülkesi'ne ve Ahhiyawa'ya, Arzawa'ya olduğundan daha uzak bir yerde konumlandığı da ortadadır. Çünkü Hititler, her seferinde ani bir müda-halede bulunamamış, ancak olaylar gelişiktan sonra bölgeye ulaşabilmişlerdir. Ve Hititler bölgede güvenliği sağlayabilmek için, son çareyi bölgeye yakın bir üsse sabit bir kuvvet yerleştirmekte bulmuşlardır ki bunun da aslında bir çare olmadığı görülmektedir. Metinden anlaşıldığı üzere, Zippasla Dağı Ülkesi, Arzawa ile sınırlıdır<sup>34</sup>. Ancak Ahhiyawalı Attarassiya'nın bölgedeki kargaşadan yeterince yararlanamaması, onun da, ya Zippasla'ya Hititler gibi uzak olduğunu, ya da daha olası bir biçimde arada bir engelin bulunduğu (deniz?) göstermektedir.
3. Metinden anlaşıldığına göre Dalawa ve belki Hinduwa da, Hititlere tabi iken isyan etmişlerdir<sup>35</sup>. Olayların sonucunda, Madduwatta'nın Dalawa ve Hinduwa'yı kendisine tabi ederek vergiye bağlaması; ve yayılmacı politikasına ilk olarak bu bölgeden başlamasından hareketle, bu iki merkezin Zippasla'ya yakın oldukları söylenebilir.
4. Ayrıca Zippasla, Pitassa ile de yakın olmalıdır. Madduwatta'nın Pitassa'lı yöneticileri Hititlere karşı kıskırttığını metnin 23. bölümünden (CTH 147, arka yüz 38-42) öğrenmektedir.

Bu ipuçları bizi, Hittit metinlerinde geçen Lukkaların yaşadığı bölge veya bölgelerden biri olduğu güçlü bir şekilde iddia edilen<sup>36</sup> Dağlık Teke Yarımadası üzerinde bir yerlere götürmektedir. Söz konusu bölge, Doğu Akdeniz deniz ticareti, özellikle de Kuzey Suriye' deki metal yataklarına ulaşabilmek açısından, Alasiya (Kıbrıs), Ura (Kilikya) ve Kaphtor (Girit) ile birlikte dört önemli limandan biriydi<sup>37</sup>. Bu üç gücün, Zippasla üzerinde hakimiyet kurma çabasının altında da bu yatıyor olmalıdır.

<sup>34</sup> Beckman 1996, CTH 147, §5 (ön yüz 22-27) ve §6 (ön yüz 28-36).

<sup>35</sup> age. CTH 147, § 13 (ön yüz 66-68); § 14 (ön yüz 69-72); § 15 (ön yüz 73-74).

<sup>36</sup> Ünal 2003, 4; Garstang - Gurney 1959, 75-81; Bryce 1986a, 7-8.

<sup>37</sup> Yakar 1976, 126.

Hittilerin metal, özellikle de kalay açısından yeterli kaynaklara sahip olmadıkları bilinmektedir<sup>38</sup>. Fakat bölgede hiçbir zaman tam bir hakimiyet kuramadıkları göz önüne alındığında, bu ihtiyaçlarını kalay yatakları açısından İç Anadolu'dan çok da farklı olmayan<sup>39</sup> Batı ve Güneybatı Anadolu'dan sağlamaları oldukça düşük bir ihtimaldir. Daha çok Wilusa üzerinden Bohemia yataklarına bağımlı oldukları söylenebilir<sup>40</sup>. Batı Anadolu'da, özellikle de güneybatı Anadolu'da hakimiyet kurma amaçları ise, buradaki metal yataklarının kullanımından ziyade, Ahhiyawa ve Arzawa gibi batıdaki düşmanlarının, Kuzey Suriye'deki önemli limanlara ulaşım yollarını kesmek olmalıdır. Zaten Hittit kontrolündeki, Silifke'den doğu Karia'ya kadarki güney sahilinde GHIIIA-B dönemlerine kadar Miken kolonilerine ait kanıtın bulunmaması, Hittilerin bu önemli bölgelerde siyasi veya ticari bir Miken varlığına izin vermediklerini düşündürür<sup>41</sup>.

Zippasla Dağı Ülkesi'nin Arzawa ile sınır olduğu metinde de açık bir biçimde belirtilmiştir<sup>42</sup>. Arzawa için, bugüne dek önerilmiş olan hangi lokalizasyon kabul edilirse edilsin, burada önerilen bölge ile sınır olduğu gerçeği değişmez<sup>43</sup>. Hittit başkenti Hattuşa ise bölgeye hem oldukça uzak, hem de ulaşımı oldukça güç bir mevkidedir. Bu durum da, yukarıda dejindigimiz gibi, Hittilerin bölgeye müdahalede oldukça zorlanmalarına neden olmuştur.

Ahhiyawa ise, çok büyük olasılıkla Mikenleri karşılayan bir kelime olsa da<sup>44</sup>, Attarassiya, Kita Yunanistan'dan hareket ediyor olamazdı. Savaş arabaları ve atlarla buradan Anadolu kıyılarına yönelik büyük çaplı faaliyetlerde bulunması oldukça düşük bir ihtimal gibi görünmektedir. İki ihtimal öne çıkar, birincisi Attarassiya'nın kita Yunanistan'dan sürülen veya bir şekilde kopan bir Miken soyusu olarak Millawanda/Miletos'tan faaliyet göstermesi ihtimalidir<sup>45</sup>. İkinci ihtimal ise, ikinci de içine alacak şekilde, Attarassiya'nın Rodos merkezli, Kos ve diğer güneydoğu Ege adalarının yanı sıra, Miletos'u da içine alan bir Miken kent

<sup>38</sup> Erken ve Orta Tunç çağlarında Kuzeybatı ve İç Anadolu'da yüzde beşten yüksek oranda kalay katılmış bakır ağırlıklı eşyaların Mezopotamya, Suriye, Mısır ve Girit gibi komşu bölgelere kıyasla çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Bu durumda, İç Anadolu'da bir yerde, yerel maden işçilerinin kullanabildiği bir kalay kaynağının olabilirliği akla gelmemektedir. Ancak, yoğun araştırmalara karşın böyle bir kalay kaynağı henüz bulunamamıştır. Bu durum ikinci bin yıl için de böyle görülmektedir. (Macqueen 1996, 41-42.) Bunun yanı sıra, ikinci binyıl Anadolusundaki yoğun bakır yataklarının da, Hittiler için sorunlu olan kuzeydoğudaki Kaska ve Azzi-Hayasa bölgesinde olduğu yapılan araştırmalarla bilinmektedir. (De Jesus) 1978, 98-99 ve Harita 1.

<sup>39</sup> Macqueen 1996, 43. Maden kaynakları açısından Batı ve Güneybatı Anadolu'da sınırlı kaynakların olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. (De Jesus 1978, 97 Harita 1.)

<sup>40</sup> Yakar 1976, 117; Mellaart 1968, 191; Macqueen 1996, 42-43. Bohemia'daki kalay yataklarının yanı sıra Cornwall'in verimli madenlerinden çıkarılan İngiliz kalaylarından da bahsetmektedir ve Orta Avrupa kalay kaynaklarının (ya da Orta Avrupa'dan geçen Cornwall kalayının) Anadolu'ya kuzeybatı ticaret rotası ile ulaşabilirliğine de dikkat çekmektedir.

<sup>41</sup> Yakar 1976, 126.

<sup>42</sup> bk. dn. 34.

<sup>43</sup> Arzawa Ülkesi'nin lokalizasyonu ile ilgili görüşler için bk; Garstang-Gurney 1959, 84 ve Harita 1.; Macqueen 1968, 175; ay., 1996, 25-26; Bryce 1974, 103-116; Hawkins 1998, 1; Ünal 2003, 1-48; Kinal 1953.

<sup>44</sup> 1920'li yıllarda İsviçreli bilim adamı Emil Forrer'in, Hittit metinlerinde geçen Ahhiyawalıların Homer destanlarındaki Akhalarla ve sonuç olarak Miken Yunanlılarıyla aynı halk olduğunu öne sürdürdüğünden beri, akademik çevreler bu bakış açısını desteklemek ya da reddetmek arasında keskin bir ayrıntı noktasına gelmiştir (Macqueen 1996, 39; Bryce 1999, 59). Ahhiyawa'nın bu farklı lokalizasyon önermeleri için bk.; Y. Boysal, "Batı Anadolu'da son araştırmalar; Ahhiyawa sorunu", Anatolia XV, 1971, 63-72; Ünal 2002, 117; Niemeier 2002, 521; Macqueen 1968, 183 Fig. 11; ay., 1996, 39-41 Fig. 22, özellikle dn. 30-31; Bryce 1999, 59-63; Mellaart 1968, 197 Fig. 1; ay., 1986, 226; Mountjoy 1998, 51; Easton 1980; Güterbock 1983, 133 vdd. özellikle 138; Mellink 1983, 138-141.

<sup>45</sup> bk. dn. 20.

devletinin yönetici olmasıdır<sup>46</sup>. İkinci ihtimal akla daha yatkındır. Yurdundan sürülmüş olan bir asilzadenin, emrinde 100 savaş arabası ve piyade kuvvetleriyle Anadolu'da bu denli güçlü faaliyetlerde bulunması pek olası görünmez. Dolayısıyla, Rodos ve güneydoğu Ege adalarını, Miletos ile birlikte kontrol eden bir gücün, doğu Akdeniz ticaretinin diğer iki önemli limanı olan Likya ve Kıbrıs'ı da ele geçirerek, ticarette bir tekel oluşturmak istemesi kadar doğal bir gelişim süreci olamaz.

Zippasla Dağı Ülkesi'nin hakimiyet alanının denize kadar uzanıp uzanmadığı açık değildir. Fakat denize uzanmasa dahi, Eşen Vadisi üzerinden bölgenin önemli limanı Patara'ya (Patar)<sup>47</sup> inmeye müsait olan, Eşen Çayı'nın kaynaklarının bulunduğu dağlık bölgenin, Zippasla'nın ağırlık merkezini oluşturmuş olması gerektiği düşünülebilir.

Metinde adı geçen Dalawa'nın lokalizasyonu, kesin olarak İ.O. 1. bin Tlawa'sı yani Klasik Dönem Tlos'u olarak yapılmıştır<sup>48</sup>. Hinduwa ise büyük olasılıkla Klasik Dönem Kandyba'sı olarak lokalize edilmektedir<sup>49</sup>. Bu iki kentin birbirlerine göre konumları da metin içindeki anlatımlarla uyuşmaktadır. Yukarıda da dejindigimiz üzere, Madduwatta'nın yayılmasına bu merkezler üzerinden başlaması ve yerli halkın ona karşı duyduğu güven dikkat çekicidir. Madduwatta'nın kuzeyden önce güneve ve özellikle de Xanthos Vadisi'nin kontrolü açısından önem arz eden Dalawa'ya doğru yayılmayı seçmesi de limanlar üzerinde kontrol sağlama amacıyla yönelik olmalıdır. Bunun yanı sıra, bu limanlar, daha sonra Alasiya üzerine düzenlenen akınlar için de hayatı önem taşımaktaydilar. Bu saldırılardan bize bir ipucu daha sunar: Attarassiya ve Piggaya halkının Alasiya'ya düzenlemiş oldukları akınlara katılan Madduwatta'nın bir donanmaya sahip olması gerekiyordu. Bryce da, Madduwatta'nın Alasiya üzerine, Attarassiya ve Piggaya halkı ile birlikte düzenlemiş oldukları bu akınlarda muhtemelen Anadolu'nun güney batısındaki Lukka halklarının donanma gücünden yararlanmış olabileceği üzerinde durmakta ve bu iddiasına, daha geç dönemlerde bildiğimiz Lukka halklarının bu bölgeden Mısır ve Alasiya kıyılarına yapmış oldukları yağmacı akınları destek olarak göstermektedir<sup>50</sup>.

Ayrıca metinde, Madduwatta'nın ilk olarak ele geçirdiği yerler arasında sayılan Zumanti, Wallarima, Iyalanti, Zumarri, Mutamutassa, Attarima, Suruta, Huwarsanassa kentleri de<sup>51</sup>, tipki Dalawa ve Hinduwa gibi, Lukka yerleşimleri olarak düşünülmektedirler ki<sup>52</sup> Iyalanti'nın lokalizasyonu Iyalanda olarak yapılmıştır<sup>53</sup>.

Tüm bunların yanında, dikkat çekilmesi gereken bir eşleşme de, Hittitçe: Siyanti, Yunanca: Xanthos, Türkçe: Sarı (Eşen Çayı), olarak yapılmıştır<sup>54</sup>. Metinde Madduwatta'ya verilen toprakların sınırlarından biri de Siyanti Nehri Ülkesi'dir; ve bu nehir vadisinin

<sup>46</sup> Bölgenin Ahhiyawa ile bağlantısı üzerine görüşler için bk. dn. 19.

<sup>47</sup> Işık 2000, 2-3 Fig. 1.

<sup>48</sup> Garstang - Gurney 1959, 82; Güterbock 1983, 134 dn. 9; Bryce 1986a, 7-10.

<sup>49</sup> Garstang - Gurney 1959, 80, 82; Güterbock 1983, 134.

<sup>50</sup> Bryce 1999, 146.

<sup>51</sup> Beckman 1996, CTH 147, § 21 (arka yüz 29-33).

<sup>52</sup> Bryce 1986a, 7-9.

<sup>53</sup> Garstang - Gurney 1959, 78; Bryce 1986a, 9.

<sup>54</sup> Keen 1998, 14 vd. 57 dn. 11-12; Işık 2000, 5; Çevik 2002, 64. Siyanti Nehri'nin farklı lokalizasyonları için bk; Garstang - Gurney 1959, 90-92 ve Harita 1; Kinal 1953, 21 dn. 70-74; Bryce 1974, 110 ve Fig. 1; Macqueen 1968, 176 Fig. 11, Starke 2001, 34 Fig. 41.

ötesine geçmesi yasaklanmış, sadece gözcülük etmesi istenmiştir<sup>55</sup>. Siyanti Nehri'nin lokalizasyonuna ilişkin hangi önerme kabul edilirse edilsin, burada ortaya konan resim ile örtüşmektedir.

Zippasla Ülkesi, metinde Zippasla "Dağı" Ülkesi (KUR HUR.SAG Zippasla) olarak geçmektedir<sup>56</sup>. Dolayısıyla Zippasla adının Lukka coğrafyası içerisinde, adını bilmediğimiz bir dağ ve/veya kent ismi olması ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Bu ifade her ne kadar dağlık bir bölgeye işaret etmese de, Teke Yarımadası'nın dağlık kesimlerinde çok sayıda zirve ve diğerlerinden sıvrlen tepeler bulunmaktadır.

Söz konusu bölge, Burdur-Isparta civarına verilen Pitassa ile de yakındır. Bu durum, aynı zamanda Zippasla üzerine daha önce önerilmiş olan, Dinar-Işıklı arasındaki<sup>57</sup> veya Afyon yakınlarında, Murat Dağı civarındaki<sup>58</sup> lokalizasyonlar için de geçerli olmasına rağmen, söz konusu coğrafyalar Pitassa ile Teke Yarımadası kadar yakın ilişki içerisinde değildir. Kaldı ki, bu lokalizasyonlar için herhangi bir dayanak da ortaya konmamıştır. Bunun yanı sıra, bu önermelerin ana çıkış noktası Zippasla'nın Hatti'ye yakın olması gerektiği düşüncesidir<sup>59</sup>. Fakat anlaşıldığı üzere durum tam tersi bir görünüm arz etmektedir ve de metin içerisinde Zippasla'nın Hatti'ye yakın olduğuna dair bir ibare bulunmamaktadır. Yazıtta göre, I/II. Tudhaliya Madduwatta'yı Hatti'ye yakın tutmak için, Zippasla'dan çıkararak Hariyatı Dağı Ülkesi'ne yerleşmesini istemiş, fakat mümkün olduğunda uzak kalmayı yeğleyen Madduwatta, bunu reddetmiştir<sup>60</sup>. Hariyatı Dağı Ülkesi'nin lokalizasyonu kesin olarak yapılmamış olsa da, açık olan, Zippasla Dağı Ülkesi'nin, Hariyatı'ye kıyasla, Hattusa'dan daha uzak olduğunu<sup>61</sup>. Hawkins ise Zippasla'nın lokalizasyonunu daha geç dönemin Mira Beyliği ile aynı bölgeye, yani Afyon'un batısına, Hermos ve Kayster nehirleri arasına yapar. Dayanak noktası olarak da, II. Mursili'nin Arzawa seferi sırasında, Hu(wa)-sanassa, Attarima ve Suruta kentlerinden kaçan insanların Arzawa'ya sığınıp sonunda Arinanda Dağı ve Puranda'da ele geçirilmeleri dolayısıyla bu kentlerin Meander Vadisi'nde olmaları gerektiğini sunmaktadır<sup>62</sup>. Fakat bu çok da sağlam temellere dayanan bir çıkarım değildir; zira bu insanlar, büyük olasılıkla o dönemde Arzawa egemenliği altında olan Zippasla coğrafyasından gelmektediler. Burada, Mursili'nin Arzawa üzerine sefere çıkmadan önce, Millawanda/Miletos'u ele geçirmek üzere gönderdiği generallerinin, bu kente, Güneybatı Anadolu üzerinden ulaşmış olmaları olasılığına da degeinmek gerekmektedir. Hatırlanacağı üzere bu bölge Madduwatta'nın Arzawa kralı olması ile birlikte Arzawa'ya dahil olmuştu<sup>63</sup>. Bunların yanında, P. James, efsaneler dünyasından etkilenenerek, Zippasla Dağı Ülkesi'ni daha geç dönemin Lidyası ile eşleştirmiş, Zippasla'yı da Sipylos Dağı'na (Spil veya Manisa Dağı) lokalize etmiştir<sup>64</sup>. Fakat bu görüş de mevcut coğrafi ve filolojik ipuçlarından hiçbirini

<sup>55</sup> Beckman 1996, CTH 147, §18 (arka yüz 11-18).

<sup>56</sup> Beckman 1996, CTH 147, §4 (önyüz 13-21), §5 (önyüz 22-27), §8 (önyüz 42-48).

<sup>57</sup> Ünal 2003, 16.

<sup>58</sup> Garstang - Gurney 1959, 92.

<sup>59</sup> Garstang - Gurney 1959, 91-92.

<sup>60</sup> Beckman 1996, CTH 147, §4 (ön yüz 13-21).

<sup>61</sup> Zippasla Dağı Ülkesi'nin lokalizasyonuna ilişkin diğer bazı öneriler için bk. ten Cate 1970, 63; J. Freu, Luwiya (1980) 272 vd. ve 285.

<sup>62</sup> Hawkins 1998, 25.

<sup>63</sup> bk. 5. sayfa.

<sup>64</sup> James 1995.

ile örtüşmemektedir. Burada sunmuş olduğumuz lokalizasyona en yakın önerme, Pisidya'ın güneybatı bölgelerinde bir yerleri öne sürmek üzere, M. Waelkens tarafından yapılmıştır<sup>65</sup>. Fakat, bu coğrafya, halihazırda Pitassa olarak bilinen bölgenin içerisinde kalmaktadır; ve Zippasla Dağı Ülkesi, metinden de anlaşıldığı gibi, Pitassa'da değil, Pitassa'ya komşu veya yakındır. Kaldı ki, denize bu denli uzak bir coğrafyada konumlanmış olan bir vasalın, yine böyle bir konumdaki efendilerinin bile cesaret edemediği, deniz aşırı hedeflere yönelmesi fikri rahatsız edicidir.

Sonuç olarak, Zippasla Dağı Ülkesi, Teke Yarımadası'nın kuzey kesimlerindeki dağlık bölgelerde aranmalı ve Madduwatta'nın faaliyetleri, Batı Anadolu'da, Akdeniz ticaretinde söz sahibi olan, büyük bir krallık kurma hırsı içerisinde değerlendirilmelidir. Buradan hareketle, bölgenin İ.O. 2. bin yılı üzerine gerçekleştirilebilecek olan çalışmalardan, beklenenin üzerinde sonuçların çıkabileceği göz ardı edilmemelidir.

---

<sup>65</sup> Waelkens 2000, 475 Fig. 1.

## Kısaltmalar ve Kaynakça

Bu makalede “Archaeologische Bibliographie 1993, IX vd.” ve “AJA 95.1, 1991 vd.” da önerilen ve ayrıca Suna - İnan Kırış Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayın İlkeleri”ne ek olarak kullanılan kısaltmalar aşağıda belirtilmiştir.

- Beckman 1996 G. Beckman, Hittite Diplomatic Textes (1996).
- Bryce 1974 T. R. Bryce, “Some Geographical and Political Aspects of Mursilis’ Arzawan Campaign”, AntSt XXIV, 1974, 103-116.
- Bryce 1986a T. R. Bryce, The Lycians: A Study of Lycian History and Civilisation to the Conquest of Alexander the Great I (1986).
- Bryce 1986b T. R. Bryce, “Madduwatta and Hittite Policy in Western Anatolia”, Historia XXXV/1, 1986, 1-12.
- Bryce 1999 T. R. Bryce, The Kingdom of the Hittites (1999).
- Carruba 1969 O. Carruba, “Die Chronologie der hethitischen Texte und die hethitische Geschichte der Grossreichzeit”, ZDMG Suppl. I.1 (1969).
- Çevik 2002 N. Çevik, Taşların İzinde Likya (2002).
- Easton 1980 D. F. Easton, “Hittite geography and the location of Ahhiyawa”, V<sup>th</sup> International Colloquium on Aegean Prehistory, Sheffield (1980).
- Forrer 1924 E. Forrer, “Die Griechen in den Bogazköi-Texten”, OLZ XXVII, 1924.
- Garstang 1943 J. Garstang, “Hittite Military Roads in Asia Minor”, AJA 47, 1943, 35-62.
- Garstang – Gurney 1959 J. Garstang – O. R. Gurney, The Geography of Hittite Empire, Occasional Publications of the British Institute of Archaeology in Ankara No. 5 (1959).
- Goetze 1928 A. Goetze, “Madduwattaš”, MVAG 32, 1 (1928).
- Güterbock 1983 H. G. Güterbock, “The Ahhiyawa Problem Reconsidered”, AJA 87, 1983, 133-138.
- Hawkins 1998 J. D. Hawkins, “Tarkasnawa King of Mira ‘Tarkondemos’, Boğazköy Sealings and Karabel”, AntSt XLVIII, 1998, 1-31.
- Heinhold-Krahmer 1977 S. Heinhold-Krahmer, “Arzawa”, Texte der Hethiter 8 (1977).
- Howink 1970 P. H. J. Howink Ten Cate, The Records of the Early Hittite Empire (c. 1450-1380 B.C.) (1970).
- Işık 2000 F. Işık, Patara: The History and Ruins of the Capital City of Lycian League (2000).
- James 1995 P. James, The Sunken Kingdom (1995).
- De Jesus 1978 P. S. De Jesus, “Metal Resources in Ancient Anatolia”, AntSt XXVIII, 1978, 97-102.
- Keen 1998 A. G. Keen, Dynastic Lycia (1998).
- Kınal 1953 F. Kınal, Arzawa Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi (1953).
- Latacz 2001 J. Latacz, “Batı'daki Büyük Komşu - Yunanlılar Troia Hakkında Ne Biliyorlardı?”, Düş ve Gerçek Troia (2001), 54-57.
- Macqueen 1968 J. G. Macqueen, “Geography and History in Western Asia Minor in the Second Millennium B.C.”, AntSt XVIII, 1968, 169-185.
- Macqueen 1996 J. G. Macqueen, The Hittites and Their Contemporaries in Asia Minor (1996).
- Mellaart 1968 J. Mellaart, “Anatolian Trade with Europe and Anatolian Geography and Culture Provinces in the Late Bronze Age”, AntSt XVIII, 1968, 187-202.
- Mellaart 1986 J. Mellaart, “Some Reflections on the History and Geography of Western Anatolia in the Late Fourteenth and Thirteenth Centuries B.C.”, AnadoluAraş X, 1986, 215-231.

- Mellink 1983 M. J. Mellink, "Archaeological Comments on Ahhiyawa-Achaeans in Western Anatolia", AJA 87, 1983, 138-141.
- Mountjoy 1998 P. A. Mountjoy, "The East Aegean - West Anatolian Interface in the Late Bronze Age: Mycenaeans and the Kingdom of Ahhiyawa", AntSt XLVIII, 1998, 33-67.
- Niemeier 2002 W-D. Niemeier, "Hattuşa ve Ahhiyava Arasındaki Millavanda/Milet Sorunu: Batı Anadolu'da Miken Yunanistanı'nın Politik ve Kültürel Rolü", Hititler ve Hittit İmparatorluğu (2002) 521-523.
- Otten 1971 H. Otten, "Sprachliche Stellung und Datierung des Madduwatta-Textes", SBoT 16, 1971.
- Özgünel 1983 C. Özgünel, "Batı Anadolu ve İçlerinde Miken Etkinlikleri", Belleten XLVII, 1983, 697-744.
- Starke 2001 F. Starke, "Milattan Önce İkinci Binyıl İçinde Troia - Wilusa Ülkesinin Tarihi", Düş ve Gerçek Troia (2001) 34-45.
- ten Cate 1970 P.J.H. Howink ten Cate, The Records of the Early Hittite Empire, c. 1450-1380 B.C. (1970).
- Ünal 2002 A. Ünal, Hititler Devrinde Anadolu I (2002).
- Ünal 2003 A. Ünal, Hititler Devrinde Anadolu II (2003).
- Waelkens 2000 M. Waelkens, "Sagalassos and Pisidia during the Late Bronze Age", bk.: M. Waelkens and L. Loots (ed.), Sagalassos V (Report on the Survey and Excavation Campaigns of 1996 and 1997) (2000).
- Yakar 1976 J. Yakar, "Hittite Involvement in Western Anatolia", AntSt XXVI, 1976, 117-128.

## **Summary**

### **Madduwatta and the Land of Mountain Zippasla**

The Madduwatta text that is studied in this article concerns the struggle for power that took place in a period of political chaos in Anatolia during the early years of the Hittite New Kingdom Period. The protagonist in our text, Madduwatta, was a local prince ruling in western Anatolia and when his territory became the target of Attarasiya from Ahhiyawa, Madduwatta could not resist this superpower of the time and so he took refuge with the Hittites. Based upon their policy in regard to western Anatolia, the Hittites welcomed Madduwatta and they appointed him as their vassal over the Land of Mountain Zippasla. Madduwatta's duty in the Zippasla Mountain lands was to act as an advanced frontier stronghold power on behalf of the Hittites and also to keep Hattusha informed of the events that occurred in the region.

However, this text reveals that Madduwatta had larger ambitions. Without the approval of his overlord, the Hittite authority, he launched a campaign against Arzawa and, in the course of this campaign, he was terribly defeated, losing all his territory and his property. Yet, Hattusha still assisted him.

Subsequent to this, Attarasiya came to the fore, insisting upon his claims over Zippasla. For a second time, Madduwatta could not resist this attack of the Ahhiyawa, and, yet again was forced to ask for help from Hattusha. Precisely at this point, this text provides another important piece of evidence, relating the first and the only known battle between the Hittites and Ahhiyawa forces. This battle is understood to have been severe, with one Hittite and one Ahhiyawa official killed and Attarasiya had to withdraw his forces and his control from the region, suggesting a Hittite victory, as it is noteworthy that subsequently, the Hittite forces did not entirely leave the region. It looks as if Hattusha had for some time, suspended its policy of watching from a distance over this important area.

The chaotic political situation in the region still had not settled. The uprisings at Dalawa and Hinduwa then provided Madduwatta with the opportunity that he had been waiting for, as, collaborating with the rebels, Madduwatta managed to get rid of the Hittite force in the region and won a form of independence. Thereafter, he established an alliance with the King Kupanta-Kurunta of Arzawa, his former enemy, based on an arranged marriage between the parties, which would bring Madduwatta in time the throne of Arzawa, thus freeing him from this problem and allowing him to proceed towards his greater ambitions. It can be observed that by this time Hattusha was no longer as seriously interested in the region as it had been previously.

After he became the King of Arzawa, Madduwatta established an alliance with Attarasiya, his former enemy, and began to directly threaten the regional interests of the Hatti. The most important activities in this campaign were the naval raids against Alasiya. The real deadly blows from these developments came during the reign of Tarhundaradu, who became the King of Arzawa after Madduwatta, who advanced into Uda and Tuwanuwa. The period mentioned is particularly significant as it resulted in the golden age of Arzawa, the dominant power in western Anatolia.

The fact that the Land of Mountain Zippasla was under constant threat from both Ahhiyawa and Arzawa, as well as Hittite forces, shows that it was located in a strategic position, in regard to the economic, political and military interests of these powers. As can be understood from the text, Zippasla was a neighbour of Arzawa. It is also worth noting that Ahhiyawa and the Hittites were at this time, not as influential in the region as one would have expected.

The fact that the majority of the sites that are mentioned in the text have been identified as 1<sup>st</sup> millennium B.C. sites in classical Lycia, invites further attention to this region. The Teke Peninsula in the southwest corner of Anatolia was a region seriously targeted for control by the dominant powers of the Mediterranean basin, due to its harbours which were vital for the conduct of seaborne trade at this time, and thus the efforts of both Attarasiya of Ahhiyawa and of the Hittites to stop Madduwatta acquire a significant meaning when the geographical facts of Madduwatta's situation is taken into consideration.

For the localisation of Zippasla, its closeness to Pitassa is of prime importance. It is also to be understood that this closeness was not only physical, with their geographical proximity, but also had social dimensions. As can also be inferred from the text, Madduwatta had such close relations with the people and rulers of Pitassa that he was able to manipulate them. The Pisidia of antiquity corresponds to that of Pitassa; and the Pisidia and the Lycia of antiquity are understood from the record to have had close relations.

Based on the re-evaluation of considerable evidence, indications and implications, it can be seen that the Land of Mountain Zippasla should be looked for in the mountainous area of the northern part of the Teke Peninsula. Excavations and surveys to be carried out in this region, should confirm that important results may be obtained from this area concerning the so-called "dark", 2<sup>nd</sup> millennium B.C. in this region.



Res. 1



Res. 2

